

dat er geen sprake is en geen talen zijn, d. i. dat er geen volk of natie is, waar de stem die van de hemelen Gods majesteit verkondigt, niet gehoord wordt."

In- en uitwendig is alzoo, ook na den Zondvloed, nog zekere mogelijkheid om God te kennen, in den zondaren overgebleven. Niet genoegzaam ter zaligheid; dit behoeft er nauwelijks bijgevoegd, en bovendien van de particuliere genade handelen we thans niet; maar dan toch een wezenlijke mogelijkheid, om God te kennen in zulk een mate, als bij het doorgaan van zonde en vloek ten einde toe volstrekt zou zijn afgesneden geweest. Een kennis alzoo van God en van zijn Recht, die stand houdt, in weerwil van onze zonde, en die in stand werd gehouden en nog wordt gehouden, niet door ons toedoen, maar in weerwil van onze ongerechtigheid, door de gemeene gratie Gods.

De afgoderij is derhalve niet een ignoreren van God, en nu iets nieuws, iets geheel anders in de aanbidding van het creatuur verzinne. Neen, het is, onder den drang dien God zelf nog op het hart van den zondaren uitoefent, dat de zondaren, dien drang averechts richtende, *God in den afgod aanbidden wil*. Zoals Jeremia, de zoon van Nethani, Jehova, den God Israels, in de sterbeelden van Dan en Bethel zocht te aanbidden, zoo is en blijft het diepste wezen van alle afgoderij. De drang van Gods majesteit werkt in de ziel en uit de wereld zijner werken op het menschelek hart in, en het is deze Goddelijke drang op zijn hart, dien de mensch verzoekt en vervult tot afgoderische neiging. *«God kennende, hebben ze Hem als God niet verheerlijkt noch gedankt, maar zijn dwaas geworden, en hebben de heerlijkheid des onoverderfelijken Gods veranderd in de gelijkenis van het beeld van een verderfelijke creatuur»*. De afgoderij getuigt dus niet tegen de gemeene gratie, maar is het sprekende bewijs er voor.

En wat nu het karakter der gemeene gratie aangaat, zoo leert ook Paulus, evenals Johannes, dat ze niet iets nieuws is, dat in de wereld indaalde, maar iets dat eeuwenlang bestond, en nog bestaat, in het door God tegen verwoesting bewaard worden van hetgeen door Hemzelf in de schepping gelegd was. Dit spreekt hij uit, door er nadruk op te leggen, dat *«de onzienlijke dingen van de schepping der wereld aan uit de schepselen verstaan kan doorzien worden»*. Er is alzoo niet een *nieuwe* openbaring gekomen, maar de openbaring die in de schepping doorstraalde, is gehandhaafd, is bestendig, is tegenover de verwoesting van vloek en zonde, door de gemeene genade gematigd. Die openbaring zou teloor en ondergegaan zijn, indien de zonde ongehinderd haar bederf had kunnen doorzetten. Maar juist dit heeft God belet, juist dat is door zijn gemeene gratie verhinderd; en dankzij deze gemeene gratie is alzoo het resultaat verkregen, dat ook de zondaren het recht Gods nog weet, en de openbaring Gods in het menschenhart en in de schepping ook nog na den val nog doorwerft.

## „Het geklank des Konings is bij hem”.

Hij schouwt niet aan de ongerechtigheid in Jakob, ook niet hij niet aan de boosheid in Israël. De Heere zijn God is met hem, en het geklank des Konings is bij hem.

Nam. 23: 21.

Zilveren trompetten had de Heere onder Israël verordend; en op die zilveren trompetten moest telkens, deels als signaal, en deels als symbool van gebod en van dankzegging geblazen worden; nu éénmaal, dan tweemaal; soms met gebroken klank, en dan weer met volle tonen; en die klank der zilveren trompetten zou niet alleen het volk bezielen, en den vijand schrik aanjagen, maar ook gehoord worden in de tent van den Heere Zebaoth.

Aldus toch luidde het woord der belofte: „Dan, als die trompetten weerklinken, zal uwer gezichten worden voor het aangezicht des Heeren, en gij zult van uwe vijanden verlost worden.”

En voorts: „Desgelijks ten dage uwer vroolijkheid en in uw gezette hoogtijden, zult gij met de trompetten blazen voor uw offerande, en zij zullen u ter dankzegging zijn voor het aangezicht uwer Gods. Ik ben de Heere uw God!”

Die zilveren trompetgeschal als Israël voorttoeg of optrok tegen de volkeren, was onder die volkeren opgemerkt.

Het zij dan om zijn schelleid, of zuiveren klank, of regelmaat, het had indruk gemaakt en ontzag ingeboezemd.

Bij dat trompetgeschal van de zilveren trompetten was men onder de volkeren van Kanaan niet gerust.

Ze noemden dat Israels Koningsjubel te wonderbaar, omdat Israël immers geen koning op aarde bezat.

En dit raadsel nu; hooge Koningsjubel bij een volk dat geen koning bezat, lost Bileam voor Balak, ben-Zippor, op, als profetische aandrift machtig over hem wordt, en hij het uitsingt in een lied, dat nog in Numeri staat, en ons bereikt heeft; en dat uitvloet in de Messiaanse gedachte: *«De Heere, zijn God, is met hem, en het geklank des Konings, de Koningsjubel, is bij hem»*.

Messiaans is dit woord van Bileam, niet alsof Bileam op dat oogenblik aan den Christus dacht.

Ook niet, alsof het bedoelde, dat eerst na Bethlehem het geklank des Konings in het engelenlied van Efrata's veld zou beluisterd worden.

Noch ook, als ware tussen Jehovah als Israels Koning en tussen Messias als Israels Gezalfde Vorst reeds in de velden van Midian onderscheiden.

Verlaag toch, wat we u bidden mogen, door zoo uitwendig, werktuiglijke opvatting den hoogen zin der profetie, vooral van de profetie van Messias niet.

Israël was niet zonder koning. In Israël bleefde de Theocratie, d. i. de rechtstreeksche,

onmiddellijk werkende Godsregering. Jehova was zelf Koning onder de kinderen van Abraham, zijn verkoren vriend en bondgenoot.

Alleen maar de vijand had voor den Koning geen oog. Die Koning heerschte uit het verborgene, in het onzichtbare. Zelfs wie in Israël niet geloofde, merkte van dien Koning der koningen niets. En dat was het mysterie, dat alleen hij wiens ziel door genade was ontsloten, in Israël zijn Koning zag met het geloofs oog, met het oog des geloofs zijn stem hoorde, en den hoogen, heiligen zin van het gebod, dat in het geklank der zilveren trompetten opging, beluisterde kon en verstand.

En die strijd nu tussen het zichtbare en het onzichtbare Koningschap, die was het dien Messias zou opheffen.

Eens zou de dag aanbreken, waarop de Stemme roepen zou: *«Zie hier is uw God!»*

Dan zou Immanuel verschijnen zijn. Het zou niet meer enkel God boven ons, en God voor ons, maar in Christus ook God met ons, ja straks door den Heiligen Geest, God in ons wezen.

Dan zou niet meer een aardich koning als beeld en type den Jehova-Koning voorstellen, maar God zelf zou als Koning onder Israël verschijnen zijn.

En het geklank van dien Koning nu, dat eerst in Efrata's velden met hemelich geschal zou loebrenken, en dat met nog voller klank ons door hemel en aarde zal beluisterd worden, als de Zoon des menschen op de wolken wederkeert met de bazuin en het geluid des Archangels, dat Koningsgeklank was bij Israël en onder Israël van Mozes' dagen af in het zilveren trompetgeschal, en niet minder geestelijk in het geklank van de stemme der profetie die Israël verzelde.

Hoorde ge dit „geklank des Konings” nog?

Weerklinkt het nog hoog en met zilveren tonen uit de gemeente van dien Koning op aarde? Uit Sions salen en uit de zaal van uw eigen woning? Door uw huis dat ten loofhut werd, en uit de kamers van uw eigen hart?

En wie uwer klaagt niet op die vraag: Hoe is het goud verdonkerd, en de jubel gedempt, en de toon dof geworden, en het geklank des lofs bijna verstomd!

O, Gewisselijk, er wordt nog gezongen. Gezongen in Gods huis, gezongen overal waar Gods kinderen saamkomen, gezongen in het stille bidvertrek voor onzen God.

Maar is de toon van dien zang nog het Koningsgeklank?

Beluistert ge in dien zang nog den triomf des geloofs? Een voornutklanken van den jubel van den eeuwigen morgen in de salen van Sion? Is het nog het zilveren trompetgeschal van een verlorene schare, die den dood vraagt waar zijn prikkel, en aan het graf waar zijn overwinning, is die den Satan belicht, en in Christus nu reeds zegepraalt?

Men versta ons wel.

Als we zeggen, dat het „geklank des Konings” bij Gods volk moet wezen, bedoelen we niet de stem te smoren die uit diepten van ellende naar God roept, noch ook den kreet te doen verstommen, die het *«Ged, ged, o God, hoor mijn gebod»*, in de bezwijking der ziele als smeking voor den Eeuwige slaakt.

Integendeel, de flauwheid en de matheid van het „geklank des Konings” onder ons komt juist daardoor, dat het aan diepte van schuld-besef hapert, dat het schort aan diep gevoeld besef van geestelijke ellende.

De veer der ziel wordt niet genoeg neergedrukt, en daarom juist springt ze niet hoog genoeg op.

Er is geen genoegzaam af dalen in den afgrond van Gods oordeelen, en juist daarom geen hoog opklimmen tot de bergen van Gods heiligheid. Juist in dagen als de diepte der ziele ontdekt wordt, en God ons geestelijk aangrijpt, en ons van ons zelve afbrengt, maken we met het „mengen van liefde en lof” ter offerande ernst.

Nooit hooger klimt de toon des lofs, dan als de zanger weet van een „verzinken in diepte van leed en ellende”, en als zijn God hem uit die diepte optrekt.

David zet veel hooger den toon des lofs in dan Salomo, juist omdat David veel meer dan Salomo de „banden des doods” en de „strikken der hel” om de keel heeft voelden rijpen.

Slechts dit eischt de regel des geloofs, dat ge niet in nagebootste, niet in zielelijke, niet in zelfbehagende „zielsellende” zult blijven liegen, maar dat ge weten zult en zingen zult van de zielservaring: *«toen in mijn zielsellende, uw aangezicht mij hende»*, en dat ge bij het ontdekken van dat lieftlijk aangezicht uwer Gods, u niet zult kunnen inhouden, maar in lof en in aanbidding heel uw ziel voor Hem zult doen uitvloeien.

Naar die zielservaring moet, ook bij het licht des Woords, de toon uws levens worden ingezet. En die toon mag niet zijn de toon des geklags, en des verzagens, en der misnoegdheid, maar moet, ook al loopt alles u tegen, en al gaan al de golven en de baren des Almachtingen over u heen, zijn en blijven, de toon van het Koningsgeklank, de toon die profetieert van zegepraal, die, tegen hoop op hoop, van de overwinning zeker, geen oogenblik hem loslaat, die zit aan de rechterhand des Vaders, en door alle schijnbare nederlaag henen, toch Goddelijk-majesteus zijn heerlijk Koningschap uitroepen.

Een kerk, een huis, een hart zonder het „geklank des Konings”, geloof niet dat Christus waarlijk en werkelijk en wezenlijk daarboven aan de rechterhand der kracht Gods gezeten is, van daaruit heerscht en regeert.

Dan moge er nog geloofs-aanwaking wezen, maar het is een neergelagen geloof, een geloof dat buiten den Koning op den Troon omgaat, dat nog wel van de ster in Jacob spreekt, maar die fonkelende ster Jacobs achter de nevelen en walmen heet zich schijn aan.

Een moedeloos, een krachteloos geloof, een geloof zonder pit en verkracht.

En over al zulk mat en dor en zielloos geloof nu komt van Bileam lippen het beschamende oordeel, omdat de zilveren trompetten dat stemmelooze nederliggen, en meer het gekreun en gestoei, als van verlorenen, dan het „geklank des Konings” om u heen en uit uw hart vernemen wordt.

Want de verlorenen en die afhoereeren, die ja zouden alle oorzaak hebben, om te schrijven in weemoed des harten, en te weenen in verwijfelende hoopeloosheid.

Maar een kind van God, maar een verlorene door het bloed des Zoons, maar één dien niemand meer uit de hand des Vaders kan rukken, zeg zelf, moest hij niet al den dag en al den nacht een „God-lover” zijn, jubelende in de zekerheid van behoud en zegepraal?

Moest niet heel de wereld, als Balak uit Midian in oude dagen, ontroerd en onthut worden, door dat wonder „geklank des Konings”?

dat eeuw in eeuw uit van de gemeente des Heeren, uit de Sions-salen van zijn volk, en uit de zielen der vrijgekochten opging?

Een loofhut elk paleis of elke stulp waarin Gods verkoren kinderen woonden, moest dat niet in alle steden en dorpen van ons land, de beziende werkelijkheid zijn?

Moest het zoo niet zijn om uw Koning, wiens lof ge al meerder moet maken? Om uw konde ziel, die zoo alleen door de geestdrift des geloofs wordt verwarmd?... Ook niet om uw kinderen?

Of dreunt uit den heiligen Doop het „geklank uws Konings” niet reeds om de wieg en de sponde uwer kinderen?

Het „geklank uws Konings” is dat soms als het kroost van Turken en Heidenen?

Heeft God niet reeds uit den mond der kinderen en der zuigelingen Zich lof bereid?

En al is het dan dat uw kleinen zelve nog niet dan stamelen kunnen, zijn er dan geen engelen Gods die om en voor hen zingen?

O, Onderwijs gij hen dan toch van dien Koning der eere, die ook ben kent, die ook op hen nederzag, die ook naar hen zich uitstrekt in Goddelijk erbarmen.

En onderwijl gij uw Koning toesingt, laat uw kleinen niet van verre staan, maar zij het in het „geklank uws Konings” dat de stem der ouderen van dagen met het zilveren geklank der kinderen voor het oor uws Gods ineen-vloeie.

Amsterdam, 11 December 1895.

## Nederlands speciale roeping.

Een verkeerde trek in onzen Zendingarbeid is dusver geweest, dat we onze roeping als Christenen ten deze niet, naar Calvinistischen eisch, genoegzaam met onzen vaderland-schen plicht in verband hebben gezet.

Niet alsof we ooit onzen Christenplicht, die onbegrensd is, binnen de grenzen van het nationale leven zouden mogen opsluiten.

Verre van daar.

Als we ons eerst naar behoren van onzen Zendingplicht tegenover onze Koloniën gekwetten hebben, en er dan nog missionaire kracht over is, zijn we evenzoo gehouden, ook aan Annam, Tonkin, Japan, China enz. te denken.

Maar ook hier heerscht dan toch zekere orde; een orde die niet gedooft, dat we hetgeen voor de hand ligt verzuimen, om hetgeen verderop ligt te gaan zoeken.

Onze Jodenmissie moet niet de Joden in Nederland voorbijgaan, om de Joden in Polen te gaan zoeken.

Onze Islam-missie moet niet de Mahomedanen op Sumatra voorbijgaan, om zich tot de Mahomedanen in Turkije te wenden.

En zoo ook onze Heiden-missie moet niet de Heidenen op Lombok voorbijgaan, om de Heidenen onder de Roodhuiden te willen bekeeren.

Ook dit alles mag en moet voorzeker, mits eerst onze plicht in onze eigen Koloniën, zoo in den Archipel als in Suriname, volbracht zij.

Zoo is het in hoofdzaak dan ook begrepen, en schier al onze missien arbeiden op de eilanden van ons Oost-Indisch bezit.

In zoover hebben we dus geen bedenking.

Maar wel hebben we bedenking hiertegen, dat bij de opwekking tot missionairen ijer het karakter van ons land als koloniale mogendheid te veel op den achtergrond trad.

Er werd te veel, bijna uitsluitend, op onzen algemeenen plicht als Christenen, en te weinig, soms ganschelijk niet, op onze speciale roeping als Nederlanders gewezen; althans geen genoegzame nadruk gelegd.

Wij, Nederlanders, zijn niet maar even zoo als de Duitschers, maar veel sterker dan zij tot den dienst der missie geroepen.

Dertig miljoen menschen zijn aan onze hoede toevertrouwd.

Onder Gods bestel liggen ze voor onze verantwoordings.

En hiervoor nu voert ons Christenvolk nog veel te weinig.

Dit komt daar vandaan, dat men niet ruim genoeg van blik is, niet breed genoeg van opvatting, en diensvolgens over zijn Koloniën, en de dertig miljoen menschen die daar wonen, eenzijdig niet denkt.

De vonk voor den gloed der Zending spat dan van buiten naar ons over. Schier geheel de Zending wordt onder het Engelsch gezichtspunt beschouwd. En het Nederlandsch karakter dat onze Zending dragen moest, waakt niet op.

In verband hiermede trok het nog kort geleden de aandacht, hoe enkele Christenen hier te lande zich verenigd hebben, om een hospitaal in China te onderhouden.

Konden we nu op Java, Sumatra en Celebes reeds over een genoegzaam aantal hospitalen beschikken, zoo ware dit verlaarbaar; maar wie weet dat we op Java zelfs nog niet één goed ingericht hospitaal voor de Zending bezitten, moet er zich toch over verbazen, dat ook hier weer het vreemde aantrok, en dat zelfs de gedachte niet schijnt te zijn opgekomen, of God de Heere ons, Nederlanders, niet in de eerste plaats tot plichtsbetrachting op Java roept.

Dat een jonge zuster uit ons midden, die drang gevoelde, om in den medischen dienst te arbeiden, naar China toog, is begrijpelijk.

In geen onzer missien kon zij, het zij tot onze beschaming gezegd, vooralsnog gelegenheid vinden, om voor dezen dienst te worden opgeleid en er aanstonds in werkzaam te zijn.

Maar in stede dat dit beschamende feit ons nu uitdreef, om de handen ineen te slaan, ten einde te zorgen, dat Dr. Scheurer in de eerste plaats zijn hospitaal kreeg, gaan onze vrienden thans onze Nederlandsche missien voorbij, om een Amerikaansche missie op ons geheel vreemd territorium te steunen.

Welnu, ook hiervan maken we niemand een verwijt.

Het is toch niets dan het noodzakelijke, maar daarom niet minder noodlottig gevolg, van de weinig principieele en stelsellooze wijze, waarop dusver de Zendingzijver onder ons is opgewerkt.

De Christenen hier te lande hebben niet besef noch erkend, dat voor een land dat zelf groote Koloniën, met dertig miljoen Heidenen en Mahomedanen bezit, de verplichting tot den dienst der Zending dubbel sterk klemmt, en van Godswege een bijzonder roeping bestaat.

Niet aan ons staat het, waar we Zending drijven en Zending steunen willen.

Alle eigenwillige godsdienst is ook hier uitgesloten.

God vertrouwe ons onze Koloniën toe. En het is van dit koloniaal bezit dat Hij ons toeroept: *«Voor die Koloniën zal uw gebod, zal de offerande van uw gave, en zal uw persoonlijke toewijding zijn»*.

Wat reeds in 1878 door ons geprofeteerd is, en sinds jaren voorzien was, begint te komen: de jongere Ethischen gaan den Rubikon over.

Het Protestantisme staat of valt met de maintenance van de Heilige Schrift, en toen de jongere Ethischen met de negatieve, afbrekende Schriftcritiek gingen mede doen, stond het van meet af in beginsel vast, dat ze of op dit gevaarlijke zijpad ijlings rechtsomkeert moesten maken, of wel dat ze moesten en zouden uitkomen, bij hetzelfde punt waarbij de Modernen reeds sinds jaren aangekomen waren.

Toen schrijver dezes vóór jaren wijlen Prof. Kuinen eens vroeg, of hij in beginsel verschil gevoelde tusschen zijn Schriftcritiek en die der Ethischen, antwoordde deze geleerde: Verschil is er niet, alleen ligt er bij de Ethischen een andere achtergrond in het geloofsleven.

Toch wane niemand, dat alleen de jongere Ethischen hier de schuld dragen, de oudere Ethischen staan hierin niets minder voor God verantwoordelijk dan zij.

Dat een man als Prof. Gunning begenadigd werd, om zijn persoonlijk geloof aan den Christus Gods zoo bezielend en krachtig te handhaven, en dat hij, op den kansel staande, al zijn critiek vergat, en uit de volle Schrift predikte, met een drukken van elken volzin en elke letter, toonde wel dat er tweemaal mensch in hem leefde, de ééne een geloovige, en de andere een critische, maar hield in niets de verantwoordelijkheid op voor de breuk tusschen Schrift en bewustzijn, die ook hij bij de jonge generatie der Ethischen heeft voorbereid.

Het is te zijner tijd, keer op keer, in den breede door ons betoogd, dat men op dit onhoudbare standpunt onderscheiden moest tusschen de eerste en de tweede generatie.

Immers de oudste of eerste generatie bracht haar diepen eerbied voor de Heilige Schrift nog mede uit de vroegere kringen, waarin het onvoorwaardelijk geloof aan de Schrift nog stand hield, en bleef daarom onder dien overweldigenden Schriftindruk, ook nadat haar critiek aan de Schrift was gaan tornen.

Maar bij de tweede generatie werd dit anders.

Die toch was reeds opgevoerd en groot geworden in de periode van de Schriftcritiek; ze miste dus wat de andere generatie gehad had; zoodoende stond ze heel anders voor die reeds kritisch uiteenvalende Schrift; en het gevolg moest wel zijn, dat ze met die Schrift als Schrift brak.

Wie het standpunt vergelijkt, waarop de oude Prof. Chantepie de la Saussaye in Groningen stond, en waarop nu zijn zoon Prof. Chantepie de la Saussaye te Amsterdam staat, zou onbillijk zijn, indien hij de continuïteit tusschen vader en zoon ontkende, en kan toch evenmin blind zijn voor het feit, dat beider positie tegenover de Heilige Schrift zeer aanmerkelijk verschilt.

Hier kwam nog iets anders bij.

Toen de apologetische school van Van Oosterzee, natuurlijk geheel tegen de bedoeling van dezen eens zoo wakkeren strijder, helaas, toch ten slotte bleek, het geloof aan de Heilige Schrift op theologisch gebied meer verzwakt dan gestrekt te hebben, schoot er voor de jongere Ethischen wel niet anders over, dan zich van de Modernen daardoor te onderscheiden, dat zij hoogstens half den weg aflepen, waarvan de Modernen het einde reeds hadden bereikt.

Doch natuurlijk, zulk een halfslachtige positie bevredigt vooral den jeugdigen zin niet.

Zoodra men eenmaal het zoet heeft gesmaakt dat er in licht, om boven zijn makers uit te munten door den moed van dien vijanden blik, waarmede men in het onkenen nog iets verder durft gaan dan zij, dan is er aan de verleiding om steeds verder op den weg voort te schrijden geen weerstand te bieden.

Het wordt een wedloop.

Elk nieuw en aankomend geleerde zou zichzelf effaceeren zoo hij niet weer een mijpaal verder liep in het onkennen dan zijn voorganger.

Eenmaal loopende op geheel denzelfden weg, waarop de Modernen voorgaan, is het hinderlijk altoos achteraan te komen.

Hoe meer men prijs durft geven, hoe hooger de roep van uw wetenschappelijkheid gaat.

Ge laat uw voorgangers verre achter u. En een jeugdig geleerde, die anders nooit tot eenige betekenissen zou zijn gekomen, wordt opeens de held van den dag, en in alle wetenschappelijke kringen toegejuicht, indien hij maar den moed heeft, nog iets verder te gaan, en de Modernen reeds bijna op de helen zit.

Nu heeft men gemeend, dit alzo te kunnen doen, zonder aan zijn Christelijke religie afbreuk te doen, door deze navolgende drogred.

Men zei dan: „Hoofdzaak is en blijft, of ik met den levenden Christus in levensge-

meenschap sta. Welnu, dat sta ik. Ik geloof aan den heerlijken Christus. Hij leeft in mij. En waarom zou ik dan geen waarschijnlijk Christen wezen, omdat ik de letterknechten van de Schrift verwerp? De letter doodt, de Geest maakt levend. Zoek gij uw Christus in het papieren boek, ik bezit hem in de frischheid der geestelijke klaarheid!”

Dat klonk vroom. De gemeente bezweek voor dien sirenenzang. En nog onlangs merkten we op, hoe zelfs te Neerbosch een der verst vooruitgeschovenen, Prof. Baljon uit Utrecht, als geliefde en toegejuicht spreker was ingehaald.

En we haasten er bij te voegen: aanvankelijk meent wie dit zegt, dit alles onrechtelijk. Hij waant dat het zoo kan. Prooi van zelfbeheersching en zelfmisleiding, gist hij ook van verre niet, naar wat eindstation de reis, waarin hij plaats nam, toerijdt.

Maar natuurlijk teelt ten slotte elke geestelijke beweging de vrucht van haar oorsprong, en zoo is het dan ook nu reeds in de Ned. Herv. kerk tot tamelijk gespannen toestanden gekomen.

Op de jongste vergadering der Predikantenvereniging te Utrecht, heeft een der jongsten van de jongere Ethische generatie, Dr. Zeydner, weer wat chasnetten doorge-scheurd, en is er openlijk en luid mee voor den dag gekomen, dat al dat oefenen van critiek op de Schrift met fluweelen handschoenen, nu uit moest zijn; dat men zonder verbloemen zelfs de uiterste resultaten der wetenschap had aan te nemen; en dat de raad der halfslachtigen niet langer de hoogte hand moest hebben.

Hij zei niets nieuws. Hij had alleen den moed, om het scheepje der Ethische critiek, dat toch reeds zoo laag op stapel stond, nu flinkweg van stapel in het volle vaarwater te laten afloopen.

Voor de critische geesten, die het altoos benauwd hadden gevonden, dat men er nog zooveel doekjes om wond, was dat een pak van het hart.

Zeydner was hier Luther.

Hij was de man die de massa vrij maakte. En reeds voelde deze massa den drang in zich, om nu ook persoonlijk met den laatste Schriftband te breken.

Maar op anderen maakte Zeydner een anderen indruk.

Zij gevoelen zich in hun consciëntie aan de Schrift gebonden, en waren met de Schriftcritiek niet dan schoorvoetend een eindweegs meegegaan, nog altoos vertrouwend, dat deze critiek werkelijk conservatief zou blijven.

Maar nu zagen ze opeens, waar het heet ging. Schellen vielen van hun oogen. Zij schrokken.

Immers, Dr. Hulsman meldt het zelf in de *Kerk-Cour.*

Wij waren allen geschokt. Wij bewonderden Dr. Zeydner's eerlijkheid, maar zagen nu ook voor het eerst, tot welke consequenties de wetenschappelijke critiek moet leiden. Wij allen, onder critische leermeesters opgegroeid en tot op dat oogenblik daarmede min of meer ingenomen, voelden evenwel ook zeer de moeilijkheid, om alle critiek te weren, en den onderwetschen, letterlijk geïnspireerden Bijbel te aanvaarden, maar konden tot geen duidelijke formulering van onze overtuiging geraken. Wij besloten derhalve, na grondige studie van dit onderwerp, in het najaar samen te komen.

Er ging een licht voor hen op, en terwijl zij het eerlijk vonden van Dr. Zeydner, dat hij het zoo uitsprak, als hij het zoo meende, stuitten ze op de oneerlijkheid van die andere Ethischen die voor de gemeente nog altoos als Schriftgeloovig optraden.

Hij schrijft er van:

Mijne overtuiging wordt steeds sterker, dat het ethisch-critisch standpunt, hetwelk ingenomen wordt niet alleen door Dr. Zeydner, maar door Prof. Valetton, Prof. Chantepie de la Saussaye, Prof. van Dijk, enz., voor den geloovigen predikant onhoudbaar is en bedriegelijk (ik heb er geen ander woord voor!) tegenover de Gemeente en tegenover de moderne collega's, en ik maak mij sterk, dat klaar en duidelijk en onwettig haar aan te zullen toonen.

En sterker nog:

Wordthet refereat van Dr. Zeydner niet weidegd, dan maakt het hulchelaars. Geschokt heeft het, en toch prekt men er maar vrijmoedig op los, alsof de Bijbel historisch te vertrouwen was, omdat de Gemeente historie eischt en wegloopt van de moderneren, die uit ethisch-critisch geen historie durven geven. Grote onwaarheid dreigt de kerk te overrompelen. Wij zien het aan den strijd tusschen Dr. Rutgers van der Loeff en Dr. Beversluis. Er wordt gespeeld met de partijen en de Gemeente raakt het spoor bijster. Wij mogen wel weer eens tot klaarheid komen over de betekenis van de namen „orthodox,” „ethisch” en „modern.”

En dan stelt hij flinkweg deze palen:

„Orthodox” zijn alleen de Gereformeerden, die op grond van een letterlijk geïnspireerden Bijbel de Belijdenis ten volle aanvaarden. „Ethisch” zijn degenen, die op grond van het leven, in gemeenschap met Christus ondervonden, durven besluiten tot Zijne Goddelijke persoonlijkheid en met hem de traditionele beschouwing van Israels heilige wonderhistorie huldigen. „Modern” zijn degenen, die, ten gevolge van de natuurwetenschap, het nieuwe beginsel van ontwikkeling of evolutie bij de critiek op den Bijbel toepassen en dezen, maar ten koste van het wonder, natuurlijke meenen te kunnen verklaren, als boek vol religieuze verheffing.

Ja zelfs spreekt hij uit: dat de Ethische zoo, zeer onder den invloed der nieuwe wetenschap staan, dat zij hoogst consequent, Christus intact als Gods Zoon, als het Wonder bij uitnemendheid, in de wereld-historie behouden, dat deze opvatting, op hun wetenschappelijk standpunt, eenvoudig een absurdeïteit is, en zij dus feitelijk tot de Modernen moeten gerekend worden.

Krasser kan het al niet.

Zelfs de *Heraut* heeft het nooit krasser gezegd.

Alleen is het dagen nu pas reeds in 1878 onauwgevele of haar grooat Gods in 1880 1 oorzaak werd vegen de Herkozen.

Dit is daan het niet te beren tienduizend loop der acht van deze misle van de rechte overgeleid.

De Ethischen zijn niet anders van een verjon Want Da. H. komen juist op Als ge de. Christus niet l ten slotte zelfs wel een woonhistorischen Cl volkomen zek Denkt slecht Gewetenschap.

Star

Hoe de stem Herv. kerk re blykt in niets. uit de verklar grondbezwart beginsel, maar vroeg, een vrucht.”

Indien het s wordt met „af dat beweren meer dan hij a

Natuurlijk k zo ongelogen zijnde beweging een ongelogen mand dieper g ver dezes, die volgen de Dole versiteit zou he op staatlendg

Er is dan o met de in- en in 1886 de D gezocht.

Al wie dit l niet slechts een van laterpraat, ziendkunde onr blindheid grens

Dat men de vonnissen, dit beweerde